

ETAPELE ANALIZEI SINTACTICE [THE STAGES OF SYNTACTIC ANALYSIS]

Mihaela MIRON-FULEA

Universitatea „Ovidius” din Constanța

Centrul de cercetare *Metacogniție și transdisciplinaritate*

Abstract: *This study emerges from the growing demand to equip a diverse readership—comprising undergraduate students, graduate scholars, and alumni—with a structured methodological instrument aimed at enhancing their algorithmic comprehension of the procedures involved in syntactic text analysis. It is the result of years of theoretical research in contemporary Romanian grammar and of sustained practical experience, both of which have informed the development of a coherent and pedagogically sound approach. The central aim is to establish a clear, systematic framework through which each stage of the analytical process—both intermediate and conclusive—can be rigorously assessed and validated. This validation is achieved through the application of formal criteria that are not only theoretically grounded but also accessible and operationally relevant to users engaged in linguistic inquiry or pedagogical practice.*

Keywords: *syntactic analysis; formal criterion; syntactic function; defining realization; specific connectors; agreement test; doubling test*

Prezentul articol a apărut din necesitatea de a oferi celor interesați (studenți, masteranzi, absolvenți) un instrument de lucru care să asigure o înțelegere algoritmizată a etapelor pe care le implică analiza sintactică a unui text, astfel încât rezultatele (parțiale și/sau finale) obținute să poată fi verificate sub aspectul corectitudinii lor, prin apelul la criterii formale pertinente, ușor de apropiat și de aplicat.

A analiza un text nu este nici pe departe un demers haotic, jalonat de premisa falsă că totul depinde de „punerea unei întrebări” având ca suport un element sau altul al enunțului. Dacă, la prima vedere, a identifica în text unitatea lingvistică pe care se va grefa „întrebarea” pare să acopere grosier și, desigur, intuitiv, necesitatea de identifica termenul regent (centrul, determinatul), urmează a se observa că setul de întrebări pe care gramaticile tradiționale și manualele școlare îl oferă în definirea funcțiilor sintactice nu este nici pe departe satisfăcător sub aspectul eficienței acestora în practica analizei de text. De exemplu, la una și aceeași întrebare „Ce?” constatăm că „răspunde” subiectul (*Îmi place poezia: Ce îmi place?.....poezia*), complementul direct (*Îmi învăț poezia: Ce îmi învăț?.....poezia*), complementul secundar (*M-a învățat poezia: Ce m-a învățat?.....poezia*), numele predicativ (*El este poet:*

Ce este el?.....poet), elementul predicativ suplimentar (*El se crede poet: Ce se crede el?.....poet*) etc. Or, în toate aceste situații, nu întrebarea „ce?” este relevantă în identificarea corectă a funcției sintactice actualizate, ci particularitățile morfosintactice ale regentului, tipul de relație sintactică (binară/ ternară; interdependență/ dependență unilaterală/ dublă dependență/ dependență complexă); natura nederivată/ derivată a structurii sintactice de suprafață etc.

Considerăm că, în analiza sintactică a unui text, etapele necesar a fi parcurse pentru a ajunge la decelarea corectă a funcțiilor sintactice ocupate de unitățile propoziționale ocurente, sunt următoarele:

1. Citirea cu atenție a textului. Atragem atenția că este extrem de important ca, înainte de orice, textul de analizat sintactic să fie înțeles ca unitate discursivă, coerentă (semantic) și coezivă (sintactic). Trecerea peste această etapă este o sursă sigură de greșală, cu inserții multiple (necunoașterea unităților și construcțiilor eliptice; selectarea greșită a termenilor regenți; configurarea greșită a matricei sintactice a regenților etc).

2. Identificarea elementelor de relație/conectorilor (conjunții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare; conjunții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare specifice sau nespecifice; pronume relative; adjective relative; adverbe relative; pronume relativ-interogative; adjective relativ-interogative; relativ-interogative; pronume/adjective/adverbe nehotărâte cu valoare relativă). Pentru a marca diferit elementele de relație coordonatoare de cele subordonatoare, se recomandă ca primele să fie izolate prin bare verticale, iar ultimele să se încercuiască.

Identificarea elementelor de relație este o etapă premergătoare identificării predicatelor, dat fiind faptul că se întâlnesc frecvent enunțuri în care unele centre predicative sunt eliptice, iar elementul de relație devine astfel un indice extern de predicție:

– *Spune-mi unde, când și cu cine pleci* = *Spune-mi¹/ unde* *adv.rel-interog*
√pleci, ²/*când* *adv.rel-interog*, *√pleci* ³/și/ *cu cine* *pron.rel* *pleci*⁴/.

În această etapă, informațiile teoretice relevante¹ sunt următoarele:

2.1. Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale, după gradul lor de specializare în asigurarea coeziunii sintactice pentru o funcție sintactică dată, se clasifică în:

¹ Pentru detalii, a se vedea Miron-Fulea (2019).

- a) Conjunții și locuțiuni conjuncționale nespecifice (sunt conectori pentru diverse funcții sintactice realizate propozițional): *că, să, dacă, de* etc.
- b) conjunții și locuțiuni conjuncționale specifice (sunt specializate în marcarea relațiilor de dependență pentru o anumită funcție sintactică, astfel încât simpla lor prezență în enunț devine un indicator de funcție sintactică): cauzale (*căci, deoarece, întrucât, din pricină/cauză că, fiindcă, pentru că, de vreme ce, o dată ce* etc.), condiționale (*în caz că*), concesive (*deși, chiar dacă/de/să, cu toate că, măcar să/că/de, chit că, și de* etc.), consecutive (*încât*): cantitative (*pe măsură ce, de ce-* amplificată, în regentă, de corelativele *de ce, de aceea: De ce crește, se urâtește*), comparative (*ca și când/cum, de parcă, chip că, ca în fel cum*), temporale (*până să/ce*), cumulative (*după ce că, pe lângă că*), opoziționale (*pe când*²).

2.2. Pronumele relative sunt:

- *cine (cui)*= invariabil în gen și număr, dar variabil în caz;
- *care (pe care/căruia/căreia/cărora* etc.)= variabil în gen, număr și caz;
- *cât (câtă, câți, câte)*= variabil în gen, număr și caz;
- *ce*= invariabil în gen, număr și caz, dar aflat într-un anumit context de caz. Contextele de G(enitiv)/ D(ativ) sunt marcate analitic cu ajutorul prepoziției cu regim de Ac(uzativ) *a*. Astfel, în enunțuri de tipul: *A reușit grație a ce știa*, pronumele relativ *ce* se află în context imediat de caz acuzativ, caz impus prin recțiune de prepoziția simplă *a* care-l precedă, dar întreaga construcție *a + ce* este echivalentă cu dativul, caz impus prin recțiune de prepoziția *grație* care-l precedă.
- *ceea ce*= invariabil în gen, număr și caz, dar aflat într-un anumit context de caz (la fel ca pentru pronumele relativ *ce*);
- *de*= invariabil în gen, număr, caz: *Casa de se vede acolo este a primarului*.

2.3. Adjectivele relative (în dependență față de un centru nominal) sunt:

- *care*= variabil în gen, număr și caz (categorii preluate prin acord de la nominalul-centru): *Au hotărât care elev va fi premiat*;

² În enunțuri precum *Ion este ascultător, pe când Petre este obraznic*, gruparea *pe când* funcționează ca o locuțiune conjuncțională, dată fiind pierderea autonomiei lexicale a adverbului *când* (în subordonată, *pe când* nu poate fi substituit prin *cândva/pe cândva/pe atunci* etc), fapt ce a condus ca, prin dejonctionare, *când* să-și piardă inclusiv capacitatea de a actualiza o funcție sintactică.

- *cât*= variabil în gen, număr și caz (categorii preluate prin acord de la nominalul-centru): *S-a aflat câte rele ai făcut*;
- *ce*= invariabil în gen, număr și caz, dar aflat într-un anumit context de caz: *Și-a cumpărat ce rochie a vrut*.

2.4. Adverbele relative sunt: *unde, când, cum, cât, ce*. Urmează a se observa că realizarea adverbială a lui *ce* este ocurentă în enunțurile unde termenul său regent este un adjectiv (*ce frumoasă*) sau un adverb (*ce repede*): *A remarcat ce repede scrie Ioana*; *S-a convins ce frumoasă este Ioana*.

2.5. Pronumele/adjectivele/adverbele relativ-interogative= apar în enunțuri interogative indirecte (în regentă, apare un verb de interogare precum *a întreba, a chestiona* etc: *Te-am întrebat cine/ce vecin/ unde vine*; *Spune-mi cine/ ce elev/ cum a câștigat premiul*.

2.6. Pronumele/adjectivele/adverbele nehotărâte cu valoare relativă= este vorba de compusele cu *ori(și)* de la baza pronominală/adjectivală/adverbială relativă: *A venit oricine_{pron.} a știut de eveniment*; *A întrebat orice_{adj.} om a întâlnit*; *A luat oricât_{adv.} a vrut*.

3. Identificarea predicatelor și sublinierea lor cu două linii. Identificarea predicatelor nu se oprește la simpla recunoaștere a centrelor predicative prezente în text, ci implică și **readucerea în structura de suprafață a predicatelor eliptice** (cele prezente în structura de adâncime). În această etapă, informațiile teoretice relevante sunt următoarele:

3.1. Predicatul este funcția sintactică având ca realizare definitorie un verb la mod personal aflat în relație de interdependență cu un pronume personal-subiect de la care preia, prin acord, categoriile gramaticale de persoană și de număr și căruia îi impune, prin recțiune, cazul N(ominativ).

3.2. Realizatorii (realizările posibile/ clasa de substituție³/ clasa de realizatori⁴) ai poziției sintactice predicat sunt:

3.2.1. Verbul la mod personal (realizare definitorie)

Un verb la mod nepersonal, deși, ca regulă generală, nu poate ocupa funcția sintactică de predicat, actualizează totuși această funcție sintactică în următoarele două situații :

- infinitivul cu valoare de imperativ (*A nu se rupe florile!*);

³ Guțu-Romalo (1973).

⁴ GALR (2005/2008).

- infinitivul ocurent în **construcțiile relative infinitivale** (verb regent *a fi/a avea*) + pronume/adverb relativ + infinitiv fără morfemul liber *a*): *Nu e ce face; Nu are cum pleca, Nu are cine mă ajută la gramatică.*

(a) În gramaticile moderne, spre deosebire de gramaticile tradiționale, **verbul copulativ** la mod personal actualizează funcția sintactică de predicat, distincția predicat verbal/vs/predicat nominal nefiind pertinentă la nivel sintactic, ci exclusiv la nivel logico-semantic. Astfel, verbul copulativ este definit drept verb care guvernează doi determinanți obligatorii: nominalul-subiect și adjectivul-nume predicativ, cărora le impune prin recțiune cazul nominativ. La rândul său, numele predicativ⁵ este definit drept funcția sintactică având ca realizare definitorie un adjectiv aflat în relație de dublă dependență, pe de o parte, față de nominalul-subiect de la care preia prin acord categoriile gramaticale de gen și de număr și, pe de altă parte, față de verbul copulativ, de la care primește, prin recțiune, cazul nominativ.

Pentru identificarea verbelor copulative, vom recurge la testul/criteriul tiparului sintactic actualizat, și anume:

- dacă tiparul actualizat este: **cineva/ceva + verb + cumva/ceva/ câtva**, atunci verbul este copulativ (subiect + verb copulativ + nume predicativ): *Ea este frumoasă; Ea este profesoară; Pâinea este puțină;*
- dacă tiparul actualizat este: **cineva/ceva + verb + undeva/ cândva**, atunci verbul este necopulativ (subiect + verb necopulativ + circumstanțial de loc/timp): *Ea este în București; Întâlnirea este mâine;*
- dacă tiparul actualizat este: **cineva/ceva + verb + cumva/ceva/câtva + undeva/cândva**, atunci verbul este copulativ (subiect + verb copulativ + nume predicativ + circumstanțial de loc/timp): *Ea este tristă astăzi, Ea este medic în Brașov;*
- dacă verbul *a fi* este substituibil cu „a se întâmpla”/„a fi pe cale/pe punctul să”, atunci verbul este necopulativ, impersonal: *Era prin august; Era să cad.* De la enunțul nederivat (de bază) *Era să cad*, prin ridicarea subiectului din subordonată în regentă, fără integrare sintactică în noua vecinătate, se ajunge la enunțul derivat: *Eu ^{1a}era ²/să cad.^{1b}* (verb impersonal *era* + *să* + subiectivă), pentru ca, ulterior, prin integrarea sintactică totală în noua vecinătate, să se ajungă la enunțul derivat (deși incorect, este întâlnit frecvent): *Eu eram să cad* (verb personal derivat *eram* + *să* + predicativă suplimentară).

⁵ Pentru detalii, a se vedea Miron-Fulea (2024).

(b) De asemenea, verbul la mod personal poate fi ocurent într-o construcție activă (diateză activă), pasivă (diateză pasivă) sau reflexivă (diateză reflexivă).

În limba română, **diateza pasivă** cunoaște două modalități de construcție:

- **diateza pasivă construită cu verbul auxiliar a fi**: *Fereastra este deschisă de (către) vânt.*
- **diateza pasivă construită cu pronumele reflexiv neaccentuat (cliticul reflexiv) se**, numită diateză reflexiv-pasivă: *Se deschide de (către) oricine fereastra.*

Construcțiile pasive sunt derivate din structuri de bază active, unde verbul-centru este tranzitiv și agentiv: *Vântul deschide fereastra/Oricine deschide fereastra*. Subiectul din structura activă se așază în poziția de complement de agent, în structura pasivă, iar complementul direct din structura activă se așază în poziția de subiect, în structura derivată. Verbul din structura derivată (pasivă) este contextual intransitiv (prin pasivizare) și are doi determinanți obligatorii: complementul de agent (*de către x*) și subiectul (*ceva*).

În analiza de text, pentru identificarea construcțiilor pasive, vom recurge la următoarea regulă:

- Ori de câte ori, într-un enunț, întâlnim structuri de tipul clitic reflexiv *se* + verb sau *a fi* + formă participială, vom încerca să introducem (dacă nu este deja prezent în enunț) un complement de agent (*de către x*). Dacă acest lucru este posibil, atunci ne aflăm în fața unei construcții pasive.

O situație aparte este reprezentată de verbele la modul supin cu valoare pasivă: ele prezintă particularitatea că guvernează un complement de agent și un subiect, precum verbul la mod personal, însă în absența oricărui auxiliar/morfem de diateză: *Rămăsese de citit capitolul* = verb necopulativ impersonal *rămăsese* + subiect (termen regent *rămăsese*) realizat prin supinul cu valoare pasivă *de citit* (√de către cineva) + subiect *capitolul* (ceva) (termen regent *de citit*) = *rămăsese de citit de către cineva ceva*.

În limba română, **diateza reflexivă**⁶ se construiește cu ajutorul cliticelor reflexive (morfeme de diateză): *pronume reflexiv neaccentuat* + *verb*. În analiză, una dintre dificultățile întâmpinate este de a distinge între construcțiile reflexive în care verbul este la diateza reflexivă și cele în care verbul este la diateza activă, iar cliticul reflexiv este un determinant al centrului verbal (complement direct, complement indirect sau complement posesiv). Or, în astfel de situații, vom recurge la următoarele criterii:

- i. Dacă verbul nu cunoaște decât realizarea reflexivă, prezența cliticului reflexiv fiind obligatorie, atunci verbul este intrinsec reflexiv (în limbă, nu există decât construcția reflexivă, nu și o construcție

⁶ Pentru detalii, a se vedea Miron-Fulea (2012).

nereflexivă): *a se aventura, a-și bate joc, a se bizui, a se bosumfla, a se îmbulzi, a-și închipui, a se îngâmfa, a se lamenta, a se posomorî, a se preta, a se răzgândi, a se recrea, a se sfii, a se strădui, a se teme, a se tolăni, a se văicări, a se zbate* etc.

Este important ca verbele intrinsec reflexive să nu fie confundate fie cu verbe de tipul: *a se alia, a se ciondăni, a se ciorovăi, a se învecina, a se înfrăți* etc., unde forma reflexivă are, pe lângă semnificația reflexivă, și o semnificație reciprocă, fie cu verbe de tipul *a se cuveni, a se întâmpla, a (i) se urî* etc., unde forma reflexivă nu are nicio legătură cu semnificația reflexivă, fiind vorba de verbe intrinsec impersonale.

- ii. Dacă verbul cunoaște atât o realizare reflexivă cât și una nonreflexivă, dar sensul lexical este diferit, în funcție de prezența sau de absența cliticului reflexiv, atunci verbul este la diateza reflexivă: *a se accentua* (față de *a accentua*), *a se afla* (față de *a afla*), *a se afișa* (față de *a afișa*), *a se ajunge-* cu sensul de „a parveni” (față de *a ajunge*), *a se alege* (față de *a alege*), *a se hotărî* (față de *a hotărî*), *a se ocupa* (față de *a ocupa*), *a se pricepe* (față de *a pricepe*), *a se uita* (față de *a uita*) etc.

În caz contrar, când, indiferent de prezența sau de absența cliticului reflexiv, sensul lexical actualizat rămâne același, verbul este la diateza activă. Aceste construcții reflexiv pronominale se împart în:

– construcții pronominal reflexive propriu-zise, atunci când cliticul reflexiv acceptă dublarea printr-o formă accentuată. Funcția sintactică a cliticului este de complement direct, dacă se află la cazul acuzativ, respectiv de complement indirect, dacă este la cazul dativ: *a se crede (pe sine)*; *a-și aminti (sieși)*; *a-și aduce aminte (sieși)*; *a se întreba (pe sine)* etc.

– construcții pronominal reflexive și reciproce, atunci când cliticul reflexiv se dublează prin formele *reciproc, mutual, unul pe altul, unii altora* etc. Cliticul reflexiv are funcția sintactică de complement direct, dacă este la cazul acuzativ, respectiv de complement indirect, dacă este la cazul dativ: *ei se luptă (unul cu celălalt)*, *ele se cunosc (reciproc)*, *voi vă întrebați (unii pe alții)* etc.

– construcții pronominal reflexive și posesive, în care verbul guvernează suplimentar (față de primele două construcții) un nominal, iar cliticul reflexiv- întotdeauna la dativ- se dublează fie printr-un pronume personal la genitiv (*lui, ei, lor*), fie printr-un adjectiv posesiv, aflat în dependență față de acest nominal. Cliticul reflexiv (la dativul posesiv) ocupă funcția sintactică de complement posesiv: *eu mi-am terminat tema (mea)*, *ei își iubesc copiii (lor)*.

3.2.2. Interjecție predicativă (parte de vorbire neflexibilă): *Uite-l pe Ion*. În analiză, interjecțiile predicative se identifică prin apelul la testul introducerii copulativului *a fi*. Astfel, dacă este imposibilă introducerea în enunț a copulativului *a fi*, atunci avem a face cu o interjecție predicativă: *Hai că plec!* < $(\surd \text{Este}) \text{ hai că plec!} \Rightarrow \text{hai} = \text{interjecție predicativă}$. În schimb, dacă este posibilă introducerea copulativului *a fi*, avem a face cu o interjecție cu funcția sintactică de nume predicativ: *Vai de noi!* < $(\surd \text{Este}) \text{ vai de noi} \Rightarrow \text{vai} = \text{interjecție cu poziția sintactică de nume predicativ}$.

3.2.3. Adverb predicativ (parte de vorbire neflexibilă): *Poate că va reuși*. În analiză, adverbele predicative (la fel ca interjecțiile predicative) se identifică prin apelul la testul introducerii copulativului *a fi*. Astfel, dacă este imposibilă introducerea în enunț a copulativului *a fi*, atunci avem a face cu un adverb predicativ, iar, dacă este posibilă introducerea copulativului *a fi*, avem a face cu un adverb de mod cu funcția sintactică de nume predicativ:

- $(\surd \text{Este}) \text{ Sigur că va veni} < \text{Este sigur că va veni} \Rightarrow \text{sigur} = \text{adverb de mod cu funcția sintactică de nume predicativ}$;
- *Desigur că va veni* $\Rightarrow \text{desigur} = \text{adverb cu funcția sintactică de predicat (adverb predicativ)}$.

Este important de subliniat că omonimiile morfosintactice vehiculate de unitățile de mai sus pot fi dizolvate prin apelul la următoarele criterii:

- când sunt izolate prin pauză/virgule de restul enunțului și nu se află în vecinătatea unei conjuncții subordonatoare (în general *că/să*), ele sunt semiadverbe (adverbe de mod fără funcție sintactică) aflate în relație de supraordonare (incidență) față de restul enunțului: *El vine, poate/sigur/probabil/desigur, mâine*.
- când nu sunt izolate prin pauze/virgule de restul enunțului și nici nu sunt urmate de o conjuncție subordonatoare, atunci ele sunt adverbe de mod cu funcția sintactică de circumstanțial de mod: *El vine sigur mâine./ Poate vine mâine./ Cert vine mâine*.
- când nu sunt izolate prin pauze/virgule de restul enunțului, dar se află în vecinătatea unei conjuncții subordonatoare, atunci ele sunt fie adverbe predicative, fie adverbe de mod cu funcția sintactică de nume predicativ, în funcție de incompatibilitatea /vs/ compatibilitatea față de copulativul *a fi*.

O situație aparte este constituită de *poate*, în măsura în care:

- în vecinătatea conjuncției subordonatoare *că*, *poate* este întotdeauna adverb predicativ: *Poate că el a greșit*; *El* ^{1a}/*poate*_{adv.pred} ²/*că a greșit*^{1b}/; *Ei* ^{1a}/*poate* ²/*că au greșit*^{1b}/.
- în vecinătatea conjuncției subordonatoare *să*:

- *poate* este formă de indicativ prezent a verbului *a putea*, dacă actualizează sensul de „a sta în puterea cuiva” (*El poate să citească, chiar dacă are doar patru ani*) sau sensul de „a-i fi permis” (*El poate să citească, chiar dacă nu se admite acest lucru în cadrul unui examen*).
- *poate* este adverb predicativ când actualizează sensul de „probabil, posibil” (*Poate să fi plouat; Poate să se fi dus la examen*).

4. Segmentarea textului în propoziții și numerotarea acestora, în baza principiului conform căruia vor exista tot atâtea propoziții câte centre predicative există (inclusiv cele eliptice).

Prin segmentare, unitățile deplasate la stânga, prin ridicarea lor din subordonată în regentă, însă fără integrarea lor sintactică totală în noua vecinătate, vor fi readuse în unitatea propozițională din care au avansat. Este vorba de enunțuri precum:

- *El*^{1a}/*poate*²/*că va câștiga* *bursa*^{1b}/.
- *Noi*^{1a}/*urma*²/*să stabilem* *câștigătorul*^{1b}/.
- *Ea*^{1a}/*trebuie*²/*să plece*^{1b}/.
- *Eu*^{1a}/*era*²/*să greșesc*^{1b}/.
- *Voi*^{1a}/*ar fi fost bine*²/*să tăceți*^{1b}/.
- *Pe ea*^{1a}/*e necesar*²/*să o întrebați*^{1b}/.

unde regentul subordonatei este un adverb predicativ sau un verb impersonal în vecinătatea căruia a avansat o unitate sintactică din subordonată (în mod frecvent, subiect sau obiect direct), fără ca transformarea de ridicare să fie urmată de integrarea componentului deplasat în poziția de subiect/obiect direct în regentă.

În aceste enunțuri, se menține legarea unităților deplasate la stânga de centrul lor din subordonată, fapt evidențiat fie prin controlul categoriilor de persoană și de număr cu direcția subiect deplasat – verb (din subordonată), fie prin dublarea, în subordonată, printr-un clitic la A(cuzativ):

- *Ei*_{pers.3pl} *poate*_{adv.pred} *că vor câștiga*_{pers.3pl} *bursa*. < *Poate că vor câștiga bursa*.
- *Eu*_{pers.1sg} *urma*_{pers.3sg} *să stabilesc*_{pers.1sg} *câștigătorul*. < *Urma ca eu să stabilesc câștigătorul*.
- *Noi*_{pers.1pl} *trebuie*_{pers.3sg} *să plecăm*_{pers.1pl} < *Trebuie ca noi să plecăm*.
- *Noi*_{pers.1pl} *era*_{pers.3sg} *să greșim*_{pers.1pl} < *Era ca noi să greșim*.
- *Tu*_{pers.2sg} *ar fi fost*_{pers.3sg} *bine să taci*_{pers.2sg} < *Ar fi fost bine ca tu să taci*.
- *Pe ea e necesar să o întrebați*. < *E necesar să o întrebați pe ea*.

În schimb, dacă elementul deplasat din subordonată se integrează sintactic total în noua vecinătate, unde se așază în poziția de subiect, atunci segmentarea va ține cont de refacerea structurii sintactice:

- Noi urmam¹/să stabilim câștigătorul²/.
- Ele trebuiam¹/să plece²/.
- Eu eram¹/să greșesc^{1b}/.

Ca regulă generală, subordonata de unde a avansat unitatea integrată sintactic total ca subiect în regentă ocupă funcția sintactică de predicativă suplimentară, dat fiind că este vorba de un enunț derivat și că subordonata se află în relație de dublă dependență, pe de o parte, față de centrul verbal (*urmam, trebuiau, eram*) și, pe de altă parte, față de subiectul integrat sintactic total (*noi, ele, eu*).

5. Identificarea propoziției / propozițiilor principale, dat fiind că în interiorul său se află, în mod obligatoriu, un termen regent pentru eventualele enunțuri aflate în relație de dependență. Propozițiile principale se caracterizează prin faptul că nu au nici în structura de suprafață, nici în structura de adâncime elemente de relație subordonatoare.

6. Identificarea, în propoziția principală, a unui termen regent pentru una dintre subordonate, prin apelul la testul omisiunii (substituției cu zero): termenul regent răspunde negativ la testul omisiunii, prezența acestuia fiind obligatorie pentru ocurența subordonatei.

7. Substituirea unității propoziționale aflate în relație de dependență printr-o parte de vorbire cât mai apropiată de o anumită realizare definitorie sau alta a funcțiilor sintactice. De obicei, se va recurge inițial la nehotărâtele de tipul *ceva, cineva, cândva* etc.

În analiza sintactică, nu operăm cu unitățile propoziționale, ci întotdeauna ele sunt substituite prin realizări de tip parte de vorbire, dat fiind că propoziția nu constituie pentru niciuna dintre funcțiile sintactice o realizare definitorie, ci doar una dintre realizările posibile.

În această etapă, informațiile teoretice relevante sunt următoarele:

7.1. Realizarea definitorie a unei funcții sintactice este realizarea care permite manifestarea tuturor trăsăturilor distinctive care individualizează funcția sintactică avută în vedere de toate celelalte funcții sintactice. Astfel:

7.1.1. Subiectul are ca realizare definitorie un pronume personal aflat în relație de interdependență cu un verb la mod personal-predicat care îi impune, prin rectiune, cazul N(ominativ) și căruia îi transmite, prin acord, categoriile gramaticale de persoană și de număr:

- *Ea aleargă prin parc/Noi alergăm prin parc.*

7.1.2. Numele predicativ are ca realizare definitorie un adjectiv ocurent într-o structură de bază (nederivată), aflat în relație de dublă dependență, pe de o parte, față de un verb copulativ care îi impune cazul N(ominativ) și, pe de altă parte, față de nominalul-subiect de la care preia, prin acord, categoriile gramaticale de gen și de număr:

- *El este tânăr/Ea este tânăra/Ei sunt tineri/Ele sunt tinere.*

7.1.3. Elementul predicativ suplimentar are ca realizare definitorie un adjectiv ocurent într-o structură derivată, aflat în relație de dublă dependență, pe de o parte, față de un verb necopulativ care îi impune cazul N(ominativ) și, pe de altă parte, față de nominalul-subiect sau obiect direct de la care preia, prin acord, categoriile gramaticale de gen și de număr:

- *Ei se cred tineri < Ei cred că ei sunt tineri; Ei îl cred tânăr < Ei cred că el este tânăr.*

7.1.4. Complementul direct are ca realizare definitorie un nominal aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal tranzitiv care îi impune, prin regim, cazul Ac(uzativ):

- *A văzut-o pe Elena la teatru.*

7.1.5. Complementul secundar are ca realizare definitorie un nominal al cărui referent este nonanimat, aflat în relație de dependență complexă față de un centru verbal tranzitiv care guvernează, de asemenea, un obiect direct. Prezența obiectului secundar în dependență de centrul verbal presupune prezența unui obiect direct în dependență de același centru verbal:

- *Ionuț l_{cd} -a învățat pe Andrei $_{cd}$ o poezie $_{c.sec}$ (a învăța pe cineva $_{cd}$ ceva $_{c.sec}$).*

7.1.6. Complementul indirect are ca realizare definitorie un nominal aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal intransitiv care îi impune, prin regim, cazul D(ativ):

- *I-a trimis Andreei flori.*

7.1.7. Complementul prepozițional are ca realizare definitorie un nominal aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal cu regim prepozițional (verb + prepoziție + nominal). Nominalul se află la cazul (Ac/D/G) impus prin recțiune de prepoziția/locuțiunea prepozițională, iar prezența acesteia este impusă, prin regim, de verbul centru: *El se teme de șopârle*. Sub aspectul regimului de caz al prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale, se disting următoarele situații:

- cazul D(ativ) este impus prin regim de prepozițiile: *grație, datorită, mulțumită, conform, potrivit, contrar*;
- cazul G(enitiv) este impus de prepozițiile și locuțiunile prepoziționale a căror finală este omonimă cu articolul hotărât *-a, -(u)l, -le*: *contra, înaintea, deasupra, dedesubtul, în fața, în dreptul, în spatele* etc. Singura excepție este constituită de situațiile în care acestea precedă un posesiv, cazul impus prin regim fiind Ac(uzativul): *contra mea, în spatele tău, deasupra voastră, în dreptul nostru* etc.
- cazul Ac(uzativ) este impus de restul prepozițiilor și locuțiunilor prepoziționale: *cu, spre, de la, pentru* etc.

7.1.8. Circumstanțialul cumulativ are ca realizare definitorie un nominal-ocurent într-o structură derivată, aflat în relație de dependență complexă față de un centru verbal care guvernează un al doilea determinant-cumulat, marcat prin semiadverbul cumulativ *și*:

- *În afară de mere, a luat și pere* < *A luat mere, a luat și pere*.

7.1.9. Circumstanțialul de excepție are ca realizare definitorie un nominal-ocurent într-o structură derivată dintr-o structură de bază bipropozițională caracterizată prin opoziția dintre aspectul pozitiv și aspectul negativ al centrelor predicative. În structura de suprafață, nominalul se află în relație de dependență complexă față de un centru verbal care guvernează un al doilea determinant al cărui sens implică ideea de „totalitate” (*nimic, nimeni, niciodată, orice, oriunde* etc) prin raportare la care se instaurează o excepție:

- *Nu a venit nimeni, în afară de tine* < *Nu a venit nimeni, ai venit tu*.

7.1.10. Circumstanțialul opozițional, ca și circumstanțialul de excepție, are ca realizare definitorie un nominal-ocurent într-o structură derivată dintr-o structură de bază bipropozițională caracterizată prin opoziția dintre aspectul pozitiv și aspectul negativ al centrelor predicative. Însă, spre deosebire de circumstanțialul de excepție, opoziționalul este lexicalizat printr-un nominal care intră în relație logico-semantică de opoziție cu cel de-al doilea determinant al centrului verbal față de care opoziționalul se află în relație de dependență complexă:

- *În loc de mere, a luat pere* < *Nu a luat mere, a luat pere*.

7.1.11. Circumstanțialul sociativ are ca realizare definitorie un nominal precedat de prepoziția simplă *cu* sau *fără*, ocurent într-o structură derivată dintr-o structură de bază bipropozițională marcată prin centre predicative identice:

- *Maria a venit cu/fără Ioana* < *Maria a venit, Ioana a venit*.

7.1.12. Circumstanțialul de mod are ca realizare definitorie adverbul nehotărât *cumva* aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal, adverbial, adjectival sau interjecțional:

- *Vino repede!*;
- *Vorbește puțin ironic;*
- *Este iremediabil ratat;*
- *Haide repede!*.

7.1.13. Circumstanțialul de loc are ca realizare definitorie adverbul nehotărât *undeva* aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal, adjectival sau interjecțional:

- *Locuiește în Paris;*
- *Steaua, nu Dinamo a fost echipa victorioasă acasă;*
- *Haide aici!*.

7.1.14. Circumstanțialul de timp are ca realizare definitorie adverbul nehotărât *cândva* aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal, adjectival sau interjecțional:

- *Vine mâine;*
- *Elevul absent cu lunile a rămas repetent;*
- *Hai acum!*.

7.1.15. Circumstanțialul cantitativ are ca realizare definitorie adverbul nehotărât *câtva* aflat în relație de dependență unilaterală față de un centru verbal, adverbial sau adjectival:

- *A mâncat puțin;*
- *A terminat nesperat de repede;*
- *Era atât de frumoasă.*

7.1.16. Atributul are ca realizare definitorie un adjectiv aflat în relație de dependență unilaterală cu un centru nominal de la care preia, prin acord, categoriile gramaticale de gen, număr, caz:

- *Femeia misterioasă îi părea cunoscută.*

7.2. Pentru celelalte circumstanțiale, identificarea se bazează pe conectorii specifici, în măsura în care:

7.2.1. Circumstanțiala de cauză are drept conectori specifici: *deoarece, întrucât, căci, pentru că.*

7.2.2. Circumstanțiala concesivă are drept conectori specifici: *deși, cu toate că, chit că*.

7.2.3. Circumstanțiala consecutivă are drept conector specific conjuncția *încât*.

7.3. Pentru **circumstanțiala de scop** și **circumstanțiala condițională**, se va recurge la criteriul substituției cu gruparea liberă *în scopul x*, respectiv *în condițiile x*:

- *Am venit¹/ca să discutăm²/*. = *Am venit în scopul de a discuta* => P₂= circumstanțială concesivă aflată în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *am venit* din P₂, conector fiind conjuncția subordonatoare nespecifică compusă *ca să*.
- *Nu a mai venit¹/, dacă nu l-au invitat²/*. = *Nu a mai venit, în condițiile în care nu l-au invitat* => P₂= circumstanțială condițională aflată în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal (*nu*) *a... venit* din P₁, conector fiind conjuncția subordonatoare nespecifică *dacă*.

8. Identificarea termenului regent aflat în propoziția principală, prin apelul la testul omisiunii (substituției cu zero): termenul regent răspunde negativ la testul omisiunii, prezența acestuia fiind obligatorie pentru ocurența subordonatei. Dacă, inițial, pornim de la propoziția principală, ulterior, vom proceda similar pentru toate celelalte unități propoziționale în cadrul cărora se identifică termeni regenți pentru propozițiile aflate în relații de dependență.

9. Identificarea tipului de relație sintactică prin surprinderea trăsăturilor distinctive concretizate în enunțul analizat.

În această etapă, se va recurge la următoarele criterii/teste formale:

9.1. Testul acordului permite identificarea subiectului. Astfel, ulterior substituției subordonatei cu un pronume personal (realizarea definitorie a subiectului), se verifică dacă schimbarea numărului și/sau a persoanei pronumelui personal-substituit are repercusiuni asupra formei de persoană și/sau de număr a verbului la mod personal-predicat. Dacă verbul centru își acomodează spectrul flexionar în funcție de pronumele-substituit, atunci ne aflăm în prezența funcției sintactice de subiect, întrucât verbul la mod personal se acordă în persoană și în număr cu pronumele personal-subiect. Cum nicio altă poziție sintactică în afara subiectului nu are capacitatea de a controla paradigma morfologică a verbului-centru, un răspuns pozitiv la testul acordului indică faptul că ne aflăm în prezența unui subiect:

- *Îmi convine¹/că a fost amânată²/* ($\surd$ de către x) *ședința²/*. = *Îmi convine acest lucru/ el* > *Îmi convin aceste lucruri/ele*. => răspuns pozitiv la

testul acordului => P₂= subiectivă aflată în relație de interdependență cu verbul impersonal *convine* din P₁, conector fiind conjuncția subordonatoare, nespecifică, simplă *că*.

- *Nu s-a aflat* ¹/*că el a fost eliminat din concurs*²/. = *Nu s-a aflat* ($\sqrt{\text{de către } x}$) *ceva/acest lucru* > *Nu s-au aflat aceste lucruri* => P₂= subiectivă aflată în relație de interdependență cu verbul reflexiv-pasiv (*nu*) *s-a aflat* din P₁, conector fiind conjuncția subordonatoare, nespecifică, simplă *că*.

În aplicarea testului acordului în număr, este important să se evite situațiile în care verbul prezintă omonimia persoana a 3-a singular = persoana a 3-a plural. Astfel, dacă se constată că răspunsul la testul acordului pare a fi negativ, întrucât nu există nicio diferență formală în privința verbului, indiferent de variația singular/plural a pronumelui-substitut, atunci se va substitui forma verbală cu un imperfect sau cu un perfect compus, dat fiind că, la aceste timpuri ale indicativului, omonimia este dizolvată:

- *Ascultă* ¹/*cine este dispus*²/. = *Ascultă cineva/el* > *Ascultă ei* = *Asculta el* > *Ascultau ei* => P₂= subiectivă aflată în relație de interdependență față de centrul verbal *ascultă* din P₁, conector fiind pronumele relativ *cine*.
- *Ar fi fost ideal* ¹/*să tacă*²/. = *Ar fi fost ideal acest lucru* > *Ar fi fost ideale aceste lucruri* = *A fost ideal acest lucru* > *Au fost ideale aceste lucruri*. => P₂= subiectivă aflată în relație de interdependență cu verbul impersonal *ar fi fost* din P₁, conector fiind conjuncția subordonatoare, nespecifică, simplă *să*.

9.2. Testul dublării, în topică antepusă, printr-un clitic personal/reflexiv la Ac(uzativ) permite identificarea complementului direct. Astfel, dat fiind că nominalul-obiect direct antepus centrului este în mod obligatoriu dublat printr-un pronume personal/reflexiv neaccentuat la cazul acuzativ (*Văd filmul* > *Filmul îl văd*), atunci răspunsul pozitiv la testul dublării va indica prezența unui complement direct:

- *Auzise* ¹/*că vor veni* în vizită²/. = *Auzise aceasta/asta/acest lucru* = *Aceasta/asta/acest lucrul o/îl auzise* => răspuns pozitiv la testul dublării => P₂= completivă directă și se află în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal tranzitiv *auzise* din P₁, conector fiind conjuncția subordonatoare, nespecifică, simplă *că*.

9.3. Testul dublării, în topică antepusă, printr-un clitic personal/reflexiv la D(ativ) permite identificarea complementului indirect. Astfel, dat fiind că nominalul-obiect indirect antepus centrului este în mod obligatoriu dublat printr-un pronume personal/reflexiv neaccentuat la cazul

dativ (*Dau copilului cartea* > *Copilului îi dau cartea*), atunci răspunsul pozitiv la testul dublării va indica prezența unui complement indirect:

- *A trimis veste* ¹/*oricui a fost interesat* ². = *A trimis veste cuiva/lui*. = *Cuiva/lui i-a trimis veste* => răspuns pozitiv la testul dublării => P₂= completivă indirectă și se află în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *a trimis* din P₁, conector fiind pronumele nehotărât cu valoare relativă *oricui*.

10. Precizarea funcției sintactice și indicarea tipului de relație sintactică, a termenului regent și a conectorului.

În loc de concluzii, alegem să exemplificăm rezultatele obținute prin parcurgerea celor zece etape ale analizei sintactice prezentate mai sus, pornind de la următorul text:

- *Dacă ar fi* ¹_{vb.cop.} */cum spui* ²_{tu} */ar însemna* ³_{vb.cop.} */ca toți să se fi înșelat*, ⁴ */pe când* ^{5a} */dacă te-am suspectat pe tine* ⁶ */, asta* _{sb} *ne permite* ^{5b} */să acordăm* credit celorlalți ⁷.

P₁= Subiectivă aflată în relație de interdependență față de centrul verbal copulativ *ar însemna* din P₃, conector fiind conjuncția subordonatoare nespecifică *dacă*;

Precizări

- Termenul care nu poate fi omis pentru a fi ocurentă propoziția P₁ este verbul *a însemna*.
- În text, verbul *a însemna* este copulativ, întrucât tiparul sintactic actualizat este *ceva + a însemna + ceva*.
- P₁ se substituie cu *asta/aceasta/acest lucru*: *asta ar însemna*. Forma de plural *astea* pare că nu ar impune verbului, prin acord, forma de plural: *astea ar însemna*. Însă, în realitate, avem a face cu omonimia persoana a 3-a singular= persoana a 3-a plural: *dacă trecem verbul la indicativ imperfect, se constată că acesta își acomodează forma de număr în funcție de numărul pronumelui demonstrativ (asta însemna/astea însemnau)*. Astfel fiind, verbul răspunde pozitiv la testul acordului, motiv pentru care *asta* este subiect. Cum *asta* este pronumele-substitut pentru propoziția P₁, atunci P₁ este subiectivă.

P₂= Predicativă și se află în relație de dublă dependență, pe de o parte, față de centrul verbal copulativ *ar fi* și, pe de altă parte, față de subiectul eliptic *asta/ceva* din P₁, conector fiind adverbul relativ *cum*;

Precizări

- verbul *ar fi* actualizează tiparul *ceva + ar fi + cumva* => *ar fi*= verb copulativ.

P₃= PP autonomă;

P₄= Predicativă aflată în relație de dublă dependență, pe de o parte, față de centrul verbal copulativ *ar însemna* din P₃ și, pe de altă parte, față de subiectul realizat propozițional prin P₁, conector fiind conjuncția subordonatoare nespecifică compusă *ca...să*;

P₅= Circumstanțială opozițională aflată în relație de dependență complexă față de centrul verbal copulativ *ar însemna* din P₃, conector fiind locuțiunea conjuncțională specifică *pe când*;

P₆= Subiectivă aflată în relație de interdependență față de centrul verbal *permite* din P₅, conector fiind conjuncția subordonatoare nespecifică *dacă*;

Precizări

- Se observă că pronumele demonstrativ *asta* (*asta ne permite*) din P₅ funcționează ca un corelativ (preia anaforic conținutul semantic al unității propoziționale P₆) și, de aceea, funcția sintactică actualizată de *asta* (și anume, subiect: *asta permite/astea permit*) va fi și funcția sintactică actualizată de P₆ (subiectivă).

P₇= Completivă directă și se află în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *permite* din P₅ conjuncția subordonatoare nespecifică simplă *să*.

Precizări

- Verbul *a permite* actualizează, în text, structura *ceva + permite + cuiva + ceva*: *asta ne permite (acest) lucru*. Dacă antepunem substantivul *lucru*, se ajunge la structura: *asta (acest) lucru ni-l permite*. Se constată astfel că, în poziție antepusă, substantivul *lucru* se dublează prin pronumele personal neaccentuat la cazul acuzativ *-l*. Or, răspunsul pozitiv la testul dublării indică faptul că *lucru* este complement direct. Cum *lucru* este un substitut pentru P₇, atunci P₇ este completivă directă.

Bibliografie

- Guțu Romalo, Valeria. 1973. *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Guțu Romalo, Valeria, coord. 2005/2008. *Gramatica limbii române (GALR)*. București: Editura Academiei Române.
- Miron-Fulea, Mihaela. 2012. "Reflexive Constructions: Theoretical Aspects and Suggestions for Application." *Analele Universității Ovidius Constanța. Seria Filologie*, vol. 23, no. 1, pp. 65–80. ISSN 1223-7248.
- Miron-Fulea, Mihaela. 2019. "Joncțiunea interpropozițională. Repere teoretice și aplicative". *Limbaajul științelor; științele limbajului*. București: Editura Universitară.

Miron-Fulea, Mihaela. 2024. "Poziția sintactică nume predicativ." *Analele Universității „Ovidius” Constanța. Seria Filologie*, vol. 35, no. 1, pp. 173–189. ISSN 1223-7248.